

Penelopa u raljama suvremenog svijeta

„Margaret Atwood, kanadska autorica, jednom je pitala grupu žena na sveučilištu zašto se osjećaju ugroženo od muškaraca. Žene su rekle da se boje da ih muškarci tuku, siluju ili ubiju. Zatim je pitala grupu muškaraca zašto se osjećaju ugroženo od žena. Rekli su da se boje da će im se žene smijati.“

Molly Ivins, politička kolumnistica i spisateljica

Žene su od davnih dana bile inferiorne u odnosu na muškarce. Može se reći da je situacija danas znatno bolja, no ne u potpunosti; neravnopravnost žena i dalje je prisutna i nedovoljno naglašena u svijetu. Međutim, zahvaljujući mnogobrojnim feminističkim pokretima, glas žena postaje sve jači i utjecajniiji. Upravo Margaret Atwood svojim djelom *Penelopeja* dokazuje istinsku moć žena.

Penelopeja je jedno od poznatijih djela spisateljice Margaret Atwood. Djelo predočava događaje Homerove *Odiseje* iz Penelopine perspektive. Atwood napušta klasičan pristup antičkome mitu – analizira ga i provodi svoju parodizaciju s vidljivoga suvremenog gledišta. Glavne su teme djela trivijalnost Penelope i smrt dvanaest sluškinja. Razrađeni muško-ženski odnosi, odnosi prema junacima i svijet bogova služili su za temeljito potkrepljivanje glavnih tema. Problematiku tadašnje antičke Grčke Atwood je direktno povezala s teškoćama današnjeg doba. S modernoga se stajališta kritiziraju sveopći položaji žena i neravnopravnost spolova; cijela je antika, kao kultura i narod, kritizirana te osporavana. Penelopinim pripovijedanjem u prvom licu i zbornim dionicama naglasila je aktualne neriješene probleme nepravednog položaja žene u svijetu.

Idealna žena ili antička žrtva?

Lik Penelope u *Odiseji* predstavljen je kao moralno poučna legenda dok se u *Penelopeji* dokazuje suprotno. Njezin se lik temelji na suprotnosti njene sestrice Helene, koja je i u epu i u romanu prikazana najljepšom i idealnom ženom, no samo je u *Penelopeji* prikazana kao častohlepan egocentrik i „uzrok Trojanskog rata“. Međutim, dok se je Helena smatrala savršenom

zbog svoje ljepote, Penelopa je bila idealna zbog njene odanosti i lojalnosti prema Odiseju. Atwood Penelopi daje glas i pozornicu na kojoj priča svoju stranu priče i priču sluškinja. Usto, svjesno se buni tituli „batinom kojom se tuku druge žene“ te se na feministički način brani i protivi politici i odnosima u njezino vrijeme, što je ujedno i sam uzrok njene patnje i uznemirujuće smrti sluškinja. Uz njihovu je smrt patila upravo zbog posljedice ispoštovana običaja – brak s Odisejem. Brak je bio dogovoren i djevojčica od četrnaest godina nije imala nikakvo pravo protiviti se i odbiti ga. Status žena u odnosu na muškarce bio je ponižavajuće neravnotežan; žene su bile igračke kojima su se muškarci i bogovi mogli poslužiti kako i kada god su željeli. Prema tome, Penelopa je bila uobičajena antička žrtva, tada prihvatljive, pedofilije. Njihova ljubav nije bila dočarana stvarnom, već u potpunosti lažnom: „Prema vlastitu priznanju, nas smo dvoje bili stručni i besramni lašci s dugogodišnjim stažem. Živo je čudo što smo vjerovali jednoj jedinoj riječi onoga drugog.“ Jedina je pozitivna Odisejeva karakteristika bila njegova pamet, nasuprot tome bio je varalica, lažljivac, prevarant i još mnogo toga. Njegov je prikaz u *Penelopeji* u potpunosti drugačiji od njegova prikaza u *Odiseji*. Kao antički junak bio je glorificiran, hrabar i neustrašiv ratnik, brilijantni vojskovođa, brižan otac i muž, jedan od najpametnijih i najsnalažljivijih smrtnika antičke Grčke. Njegov je lik junaka degradiran na ubojicu. U tom slučaju, smrt Penelopinih dvanaest sluškinja bila je posljedica njegove neracionalne ubilačke naravi. One prate Odiseja u Hadu te mu nikada neće oprostiti iako mu je Penelopa pred kraj djela oprostila. Uz junake, bogovi su također bili izrazito degradirani. Naglasak na Atwoodinu interpretaciju bogova bio je na njihovu nehumanom prikazu kako se na djetinjast i neodgovoran način upliću u živote smrtnika: „Bacimo kocku! Nada ide ovomu, očaj onomu, a kad' smo već pri tome, hajmo upropastiti život onoj ženi tamo prijeko, i to tako što će se jedan od nas pretvoriti u raka i takav se s njom seksati!“

Spoj nespojivoga

Koncept spajanja antičkog mita s problematiziranjem položaja žena u suvremenom svijetu vrlo je zanimljiv, no teško izvediv da bi u potpunosti bio logičan i uspješan. Ep *Odiseja* nije namijenjen čitateljima 21. stoljeća, kao što roman *Penelopeja* nije namijenjen čitateljima iz doba prije Krista. U antičkoj Grčkoj ubiti nekoga nije isto kao što je ubiti nekoga danas, niti je položaj žena identičan onomu danas upravo zbog drugačijeg mentaliteta, svjetonazora i kulture ljudi.

Homeru i ostalim Greima bilo je razumljivo zašto je Odisej dao ubiti sluškinje – klevetale su ga, družile su se s njegovim neprijateljima (proscima) i nisu ga poštivale.

U *Penelopeji* je razlog njihova ubojstva sveden samo na „silovanje bez dopuštenja“. Pored toga, Odisej nije ni znao da je Penelopa naredila sluškinjama da se tako ponašaju. Zbog površno razrađene povezanosti romana da bi sve imalo smisla, suvremena primjena problematike položaja žena u svijetu nije logična – dvije različite književne epohe nemoguće je analizirati samo s jednog gledišta. Štoviše, kao roman čiji je cilj bio pokazati moć feminizma, Penelopin se lik mogao uzdići i prikazati na bilo kakav drugačiji način, a ne isključivo na konstantno degradiranje drugih žena oko nje, najviše Helene.

Ravnopravna nastrojenost

Sam čin davanja sporednome ženskom liku jednog od najpoznatijih epova značajan je pristup feminizmu. Penelopi, koja u *Odiseji* nije imala opširnu „dubinu“ karaktera, dana je nova strana njezina lika koja očuđuje društvene stavove i norme. Atwood svojim razumljivim stilom pisanja primamljivo i lako obuzme pozornost čitatelja. Igrom riječi Odisej (ep *Odiseja*) i Penelopa, domišljato je osmislila naslov *Penelopeja*. Zbornim dionicama na intrigantan način pokazuje moć žena te prikazuje samu poruku djela u cijelosti. Počini li tko neku vrstu zlodjela, ono će ga uvijek pratiti i biti dio njega (počinitelja) poput energije; nikad neće nestati, već će samo promijeniti svoj oblik.